Finnbygder i samverkan
FINNSAM

FINNSAM INFORMATION

Årgång 8 Nr 3 - september 2002

Hej!

Vilken underbar sommar vi haft!
Hoppas alla laddat sina batterier för kommande höst- och vintermörker.

Christina Norlander

Nästa info utkommer i December 2002. Sista manusdag blir 1 december.

Detta nummer innehåller:

- Rapporter från vårkonferensen
- Protokoll från FINNSAM-möte i Strömsund
- Spann-Karin

www.finnsam.org

Protokoll, fört vid FINNSAM-möte i Strömsund fredagen den 30 augusti 2002.

Närvarande: från ledningsgruppen Maud Wedin, Tor Eriksson, Maths Östberg, Arne Vannevik. Ytterligare ett fåtal FINNSAM-medlemmar samt övriga konferensdeltagare.

§ 1
Maud Wedin utsågs till ordförande, Arne Vannevik till sekreterare och Anita Vannevik att justera protokollet.

§ 2
Anita Vannnevik meddelade, att det knappast fanns underlag vid Arkivcentrum i Karlstad för en arkivkonferens där. Mötet beslöt att för närvarande inte förlägga någon konferens dit. Maud Wedin kastade fram tanken att i stället besöka Åbo med bl.a. Åbo Akademis dublettförsäljning av böcker.

Vårkonferensen 2003 äger rum 30 maj - 1 juni i Trysil (och Tørberget) på temat Skogsfinnarna och skogsbruket. Höstkonferensen 2003 kunde kanske placeras i Dalarna med temat arkeologi. Ärendet överlämnades till ledningsgruppen.

§ 3
Diverse information: Boken Det skogsfinska kulturarvet är nu i det närmaste slutsåld. Det överskott som uppkommit kommer att användas till nya projekt. Finnskogdagar på Skansen hade ägt rum 17 - 18 augusti på finngården, meddelade Maud. Vid släktforskardagarna i Borlänge helgen efter, 23 - 24 augusti, hade FINNSAM medverkat med egen monter.

T-shirt med logo är på gång. Ett särtryck av Birger Nesholens artikel i boken Det skogsfinska kulturarvet om byggnadsskicket planeras med Birgers egna illustrationer, dels i norsk, dels i svensk version. Detta kan ev. samköras med specialnummer av FINNKULTUR. Lars-Olof Herous svedjefinska bibliografi kommer snart på nätet, ca 1,5 gånger så stor som CD-versionen. Vidare planeras en kort information om skogsfinnarna på engelska och finska liksom en kommenterad renskrift av Segerstedtska samlingen.

§ 4
Övriga frågor: Torsby Finnkulturcentrum fyller 10 år med ett forskarseminarium 13 - 15 juni 2003. FINNSAM:s medlemmar är välkomna dit. Stig Welinder informerar om 5 poängskurs kring "Skogsfinska kulturmönsters arkeologi" vid Mitthögskolan.

§ 5
Ordföranden avslutade det snabbt genomförda mötet.

Arne Vannevik

Arne Vannevik
sekreterare

Anita Vannevik

Anita Vannevik
utsedd att justera

FINNSAM-konferensen i Smedjebackens kommun våren 2002

Av Tor Eriksson, Örebro

Fredagen den 31 maj

I ett härligt försommarväder anlände vi till Björsjö, där vårens Finnsam-träff skulle äga rum. Några nya deltagare lade jag märke till bland de mer kända ansiktena. Efter intagen lunch for vi i bilar ut på skogen. Färden gick till Snöån där Ulf Andersson från Snöåns byalag tog emot oss. Ulf ledde oss runt på en vandring genom byn. Här anslogs temat för konferensen: Skogsfinnarna och bergshanteringen.

Ulf berättade om hur det kunde gå om man inte tänkte sig för. En av de större bergsmännen i byn förbyggde sig och blev ruinerad. Snöåns masugnsruin besöktes under promenaden. Hyttan anlades 1559, då platsen var fäbod under Hagge bruk. Det var en mulltimmerhytta som lades ned 1886. Ett antal stationer beskriver verksamhetens historia. Hyttruinen har grävts ut och gjorts i ordning för besök. Ulf har färdigställt skyltar med bl.a. en karta över hyttområdet från 1796.

Efter rundvandringen tog vi oss till den gamla skolan. Här skulle programmet egentligen ha inletts, men p.g.a. strömavbrott avslutades besöket i Snöån här i stället. Ulf Andersson skildrade med hjälp av kartor byns historia. Här har ett par finnbosättningar funnits. Kaffet serverades sedan i skolan, och så for vi så småningom vidare till Stollberg.

En stund för egna upptäckter fick vi till att börja med vid Stollbergs gruvfält. Några strövade ned för att titta på en tandvärkstall. Ingemar Nyrede från Väster Silfbergs Vänner anlände sedan till platsen. Han presenterade vänföreningen och dess omfattande verksamhet. Man har t.ex. dokumenterat alla torp i trakten. En teaterföreställning "Kampen om Silvret" spelas i 1600-tals miljö med verklighetsbakgrund. Föreningen får EU-bidrag för att hävda åkrarna vid Stollberg.

Leif Hjelm följde så med oss runt gruvområdet medan han speglade gruvbrytningens historia. Från 1354 finns ett kungligt privilegiebrev för Väster Silfberg, som det kallades förr. Brytningen kan dock vara ännu äldre.

År 1552 lät Gustav Wasa uppföra Vester Silfbergs gård, som under 1500-talet blev ett administrativt centrum för ett omgivande län. Samtidigt inleddes silverbrytningen här. Man fick då enbart ta silver och bly. Från mitten av 1700-talet fick man även ta jämmalm.

Min förundran väcktes av de djupa gruvhålen där man inte kan se botten. Vilket slit det måste ha varit här under århundradenas lopp och hur många människoliv har det inte gått åt för att förse staten med all malm. Intill gruvhålen växer fjällnejlika, som ofta återfinns på mineralrika platser. Kvällen avslutades i den gamla slaggstensladugården med kyckling och visor innan vi sedan återvände till Björsjö.

Lördagen den 1 juni

Även denna dag bjöd på ett underbart väder. En rikhaltig frukost var framdukad i matsalen. Det fanns ovanligt mycket att välja på: bl.a. flera sorters bröd, ägg, flera sorters pålägg etc. Det var något annat än vi finnsamare är vana vid. Vid niotiden klev vi på bussen som skulle ta oss ut i Malingsbo finnmark.

Vid Kittlingsberg gjordes första pausen. Här slog sig troligen finnen Lars Nilsson ned 1595. Finnar bor nu på nytt här liksom på en del andra ställen i trakten. Ett välskött blomsterland beundrades. Vidare mot Norra Talltorp som antas vara skattlagt i mitten av 1600-talet. Här styrde gruppen genast kurs mot gårdens ria, där intressanta diskussioner utspelade sig.

Sedan Nyfors med väldigt vackert läge vid sjön Långvattnet. Här drivs alltjämt en gammaldags handelsbod. En gång hyrde jag kanot här för att tillsammans med ett sällskap paddla fram nedför sjön. Det är en mycket populär aktivitet. För en del av oss smakade det gott med en glass i sommarvärmen. Nästa anhalt på bussresan blev Gräsberget, där markerna hålls öppna av betande djur. Här växer den sällsynta finnklinten. Tyvärr såg jag inte till någon sådan.

På Gräsbergets två gårdar har tillsammans funnits tjugotvå byggnader. En promenad uppför sluttningen ledde fram till ett utsiktstorn. Häruppifrån har man en fin vy över det skogshav som en gång mötte de första skogsfinnarna. Väl nedkommen till bussen igen serverades varm mat ur en militärkantin. Eftersom konferensens tonvikt låg på utflykter med en heldagsutflykt på lördagen var det här ett mycket praktiskt sätt att lösa matfrågan. Jag slog mig ned vid vägkanten med min tallrik.

Längs Hedströmmen förbi den hänförande forsen Skräddartorpsfallet rullade bussen sedan vidare till Skomakartorp. Det är den första boplatsen i byn Källan. Skomakartorp är den enda finngården i Malingsbo-Klotenområdet som aldrig ägts av Domänverket. Släkttraditioner förtäljer om att en finne tagit upp Skomakartorp. Av dennes efterföljare lär fyra personer under 1600- och 1700-talet i rad ha burit namnet Klas eller Klasson. Därför är även Klasbacken en äldre benämning på gården. Gården var på sin tid bygdens förnämsta med ett imponerande gårdsarkiv. Gården ägs numera av Arne Eriksson, som även har funnit och tillvaratagit arkivet med handlingar från 1700-talet och framåt. Vi promenerade runt här en tid för att bese de olika byggnaderna. Bland husen dolde sig en ria, vilket var en ny upptäckt för oss.

Till resterna av en gammal boplats åkte vi sedan. Carl-Eric Janlöv visade oss platsen där Berg Lasse bodde. Berg Lasse föddes 1741, gifte sig 1762 med Kristina, och de fick fyra barn. Bosättningen var slut på platsen vid sekelskiftet 1700-1800. I början av 1800-talet fanns inga hus kvar. Här finns nu enbart otydliga spår kvar av nedsättningen i form av t.ex. en blästerugn. En kaffetår smakade sedan bra före avfärden till Malingsbo kyrka, där den dramatiserade berättelsen om Spann-Karin skulle uppföras.

Pjäsen skildrar ett verkligt människoöde från trakten. I programbladet kan man läsa: År 1793 gifte sig Chatarina Abrahamsdotter från Söndagsbyn med bonden och hemmansägaren Jan Andersson från Spannbyn. Jans förfäder hade kommit till trakten runt Nyfors från Finland ditlockade av Gustav II Adolf. Arrendatorn vid Nyfors bruk lurade så småningom av dem Spannbyns hemman. Spann-Karin som Chatarina kallades kunde inte finna sig i brukets orättfärdiga och maktfullkomliga metoder. Hon börjar kämpa för att få hemmanet åter och lyckas så småningom få upprättelse.

Det här var en mycket stark pjäs, fint framförd om en enastående kvinna från ett svunnet århundrade. Ann-Kristin Treard, Ekomuseum Bergslagen, stod för regin och bearbetningen samt berättandet, som skedde med djup inlevelse. Flogbergs Sellskapet bestående av en mängd skådespelare från trakten spelade pjäsen. Återresan vidtog sedan till Björsjö, där vi åt middag och umgicks under gemytliga former före sänggåendet.

Söndagen den 2 juni

Frukosten intogs innan det blev dags för Finnsam-mötet. Här skedde en del förändringar beträffande de olika uppdragen och ett par nya medlemmar fick engegemang. Något mycket positivt med den här sammankomsten var att

en del nya personer anslöt sig till föreningen. Lunch på Björsjö Konferens & Pensionat avslutade vistelsen här. Sedan for vi ned till Malingsbo by, där en rundvandring skulle följa innan vi skiljdes åt för den här gången.

I Malingsbo bruksmiljö finns ett flertal intressanta byggnader. Ann-Kristin Treard följde med oss runt bland dessa. Ett av husen är herrgården vars huvudbyggnad är uppförd i karolinsk stil med säteritak. Till huset hör ett antal flyglar, varav en flygel har fungerat som handelsbod. Malingsbos äldsta hus är sädesmagasinet byggt 1659 av handbilat timmer i tre våningar.

Något söder om herrgården ligger "Kornskruven", en speciell slaggflisbyggnad med en mängd luftintag. Här torkades säden på ett mycket sinnrikt vis. Bakom huset hittade vi på en järnten en hälsning från Åke Granberg som åkt hem från konferensen kvällen innan. Det var en fyndig idé att fästa ett meddelande här till oss på järnföremålet. En liten tripp till danspaviljongen vid sjön väntade, där utdelningen skedde av priser i frågetävlingen kring vissa besökta platser. Så var det slut för denna gång och alla vände mycket nöjda och belåtna hemåt. Vädret och konferensens genomförande kunde inte ha varit bättre. För mig blev det skjuts till Ludvika där tåget mot Örebro strax kom in till perrongen.

Kassören meddelar:

Ny adress:

Tor Eriksson
Västra Nobelgatan 22
702 55 Örebro
Telefon och e-postadr. oförändrad

Den ekonomiska redovisningen för norska kontot 2001 har fortfarande inte rapporterats in till Kassören.

Spann-Karin. En spännande dramatisering

Vid FINNSAM:s vårkonferens i Smedjebacken hade spelet Spann-Karin urpremiär. Bakgrunden är följande: År 1793 gifte sig Chatarina Abrahamsdotter från Söndagsbyn med hemmansägaren Jan Anderson från Spannbyn i Norrbärke. Jans förfäder hade kommit från Finland på Gustav II Adolfs tid och på vanligt sätt fått torparsedel. När senare bruket Nyfors behövde arbetskraft och mer skog till kolning, tvingades Chatarinas man och svärfar till dagsverken som kolare. De blev arrendatorer på sitt eget hemman. Detta senare kunde de dock inte bevisa, då torparsedeln var förkommen.

Men Chatarina hittar torparsedeln och sätter igång den process hennes man inte orkar driva. Efter 27 års kamp står hon som segrare 1822. Då har ärendet vandrat mellan instanserna, häradsrätt, Svea Hovrätt, åter till häradsrätt, bergsting och lagmansting, hovrätt osv. Till sist avstår Svea Hovrätt och överlämnar ärendet till högsta instans. Kung Karl XIV Johan hörde själv Spann-Karin, som vandrat till Stockholm. Han gav familjen hemmanet tillbaka. Hon fick karlahatt och fick rätt att sitta längst fram i kyrkan.

I S:ta Annas Kapell i Malingsbo var det urpremiär den 1 juni på det spel som bygger på dessa historiska händelser. Berättelsen är skriven av Bisse Falk. Regi och bearbetning svarar Ann-Kristin Treard för. Hon har också kollat upp fakta i domstolsprotokoll osv.

Mot bakgrundsmusik av folkmusikkaraktär spelas de viktigaste scenerna upp. Den sammanhängande berättelsen lästes av Ann-Kristin Treard. Ett 20-tal amatörer från orten, däribland barn, spelar de olika rollerna. Spelet tar ca en timme och är verkligen se- och hörvärt. Att en allmogekvinna kunde få rätt i en markägartvist mot starka brukspatroner visar att det svenska rättssamhället fungerade - den gången. Att det inte alltid gick lika lyckligt visar ju Per Jonssons doktorsavhandling om torparna vid Mången.

Arne Vannevik

Information om FINNSAM

Postgironr Sverige	646 27 77-1
Postgironr Norge	0533.3489440
Medlemsavgift år 2002/2003	110,-

Kassör och adresslista:
Tor Eriksson, Västra Nobelgatan 22, SE-703 55 ÖREBRO
Tel: (0)19-12 08 84 (tor.eriksson@telia.com)

Skogsfinska bibliografin:
Lars-Olof Herou, Gästgivaregatan 12, SE-771 53 LUDVIKA
Tel: (0)240-169 60 (loherou@hotmail.com)

Redaktör för FINNSAM-info:
Christina Norlander, Vasagatan 20D, SE-773 30 SMEDJEBACKEN
Tel: (0)240-754 25 (christina.norlander@telia.com)

Ledningsgrupp 2001-2002

Mellannorrland	(s-k) Maud Wedin, Bergalid 3, SE-791 32 FALUN Tel: (0)23-228 64 (maud.wedin@telia.com) (suppl) Gränt Wallin, Nyland
Gävle-Dala/Orsa	Maths Östberg, Östra Kyrkbyn 41, SE-822 91 ALFTA Tel: (0)271-1010 68 (finnskogsmuseet@swipnet.se) (suppl) Barbro Sindler, Falun
Bergslagen	Christer Nilsson, Ulvsbygatan 24B, SE-654 64 KARLSTAD Tel: (0)54-21 60 22 (christer.nilsson@kil.se) (suppl) Lars-Olof Herou, Ludvika
Tiveden	Lena Gribing, Anderstorp, SE-695 94 FINNERÖDJA Tel: (0)584-202 86 (lena.gribing@telia.com) (suppl) Ingrid Gustafsson, Finnerödja
Värmland	Arne Vannevik, Brunndalsvägen 5, SE-685 33 TORSBY Tel: (0)560-712 84 (a.vannevik@tordata.se) (suppl) Inga-Greta Lindblom, Torsby
Norge södra Finnskogen	Birger Nesholen, Gruetunet Museum, NO-2260 KIRKENÄR Tel: 629-473 15 (gruetunet.museum@east.no) (suppl) Per-Martin Tvengsberg, Hamar
Norge norra Finnskogen	Rolf Rönning, Skaugbergetv 54, NO-2433 HERADSBYGD Tel: 624-165 67 (rolfro2@frisurf.no) (suppl) Mary G Tangen, Törberget